4.1. Asli Deliller

4.1.1. Kitap

Kitap ile kast edilen Kur'an-ı Kerim'dir. Bütün dinî ve fıkhi hükümlerin temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Bütün kaynaklar, bir şekilde Kur'an'a bağlıdır ve Kur'an bütün delillerin aslıdır.

Kur'an-ı Kerim ayetlerinde inanç, ahlak gibi pek çok konu yanında fıkhi konularla ilgili hükümler de yer almaktadır. Fıkıh âlimleri, kendi yöntemleri ile ayetleri yorumlamış ve gerekli fıkhi hükümleri çıkarmışlardır. Bu hükümlerin bir kısmı genel prensip olarak, bir kısmı ise detaylı açıklamalar şeklindedir. Örneğin haksız kazancın haram olması, önemli işlerde istişare edilmesi, sözleşmelere bağlı kalınması ve sorumluluğun kişisel olması gibi hükümler, Kur'an-ı Kerim'de yer alan genel prensiplerden bazılarıdır.

Dinî ve fıkhi hükümlerin temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir.

Yalan söylemenin, içki içmenin, yalan yere şahitlik yapmanın haram olması ve miras ile ilgili Kur'an'ın hükümleri ise detay sayılabilecek hükümlerdendir.

ÖRNEKLER BULALIM

Kur'an-ı Kerim, helal veya haram kılma ve emir tarzında fıkhi hükümlerini ortaya koyar. Bu, Kur'an-ı Kerim'in hükümlerini açıklama üslubudur. Şu ayetler, Kur'an'ın hüküm koyma üslubunu göstermektedir:

"Namaz kılınız ve zekât veriniz..." (Bakara suresi, 43. ayeti)

"...Allah (c.c.) size alışverişi helal, faizi haram kılmıştır..." (Bakara suresi, 275. ayeti)

"Bugün size iyi ve temiz şeyler helal kılınmıştır..." (Mâide suresi, 5. ayeti)

Kur'an-ı Kerim'in hüküm koyma üslubuna dair yukarıdaki örneklere benzer ayetler bularak yazınız.

* ....

* ....

* ....

4.1.2. Sünnet

Sünnet, Peygamberimizden Kur'an dışında nakledilen söz, fiil ve onaylardır. Peygamberimizin sözlü sünnetlerine **kavlî sünnet**, uygulama şeklinde olanlara **fiilî sünnet**, onaylama tarzında olanlara ise **takrirî sünnet** adı verilir. *"Ameller niyetlere göredir..."*[11] hadisi kavlî sünnete, namaz kılma şekli fiilî sünnete, kadınların mezarlıkları ziyaret etmesini görüp müdahale etmemesi ise takrirî sünnete örnektir.

Resulullah'ın (s.a.v.) dini açıklama ve öğretme maksadıyla ortaya koyduğu bu sünnetler dinin ikinci temel kaynağıdır. Resulullah (s.a.v.) sünnetin dinde kaynak olduğunu ifade etmek için şöyle buyurmuştur: *"...Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."*[12]

Peygamberimizin bütün fiilleri dinde bağlayıcı ve dinî hükümleri açıklayıcı nitelik taşımaz. Bu yönüyle Resulullah'ın (s.a.v.) fiilleri üç kısma ayrılmıştır:

1- İnsan olarak yaptığı davranışlar: Peygamberimizin bir insan olması sebebiyle her insan gibi yaptığı davranışlardır. Yemesi, içmesi, giyinmesi, hastalanması, yaralanması gibi fiilleridir.

2- Şahsına özel olan davranışlar: Sadece Resulullah'a (s.a.v.) özgü olan fiillerdir. Bu fiiller sadece Peygamberimize mahsus olduğu için Müslümanların bunları yapması dinen zorunlu değildir. Örneğin teheccüt namazı Resulullah'a (s.a.v.) farz, ümmetine sünnettir.

3- Peygamber olarak yaptığı davranışlar: Peygamberimizin (s.a.v.) dini öğretmek ve örnek olmak için yaptığı fiillerdir. Bu fiiller, fıkhi hükümlerin kaynağıdır. Bu davranışlar, fıkıh usulünde delil olarak tanımlanan ve Resulullah'ın Kur'an'la birlikte miras bıraktığı sünnettir.

BİLGİ KUTUSU

Sünnetler bize mütevâtir, meşhur ve âhad hadislerle nakledilmiştir.

Mütevâtir sünnet: Peygamberimizden yalan söylemek üzere anlaşmaları mümkün olmayacak kadar kalabalık bir grup tarafından nakledilen hadislerden oluşur. Müslümanların cemaatle namaz kılması buna örnektir.

Meşhur sünnet: Tevatür sayısına ulaşmayan bir grup tarafından nakledilen hadislerden oluşur. Örneğin, *"Ameller niyetlere göredir..."* hadisi bu şekildedir.

Âhad sünnet: Peygamberimizden bir veya iki râvinin naklettiği hadis ile olur. Mütevâtir ve meşhur dışındaki hadislere genel olarak âhad hadis denir. Âhad hadislerin sayısı diğerlerinden daha çoktur.

Resulullah'ın (s.a.v.) Fiilleri

- İnsan olarak yaptığı davranışlar
- Şahsına özel olan davranışlar
- Peygamber olarak yaptığı davranışlar

11 Buhârî, Bed'ül Vahy, 1; Müslim, İmare, 155; Ebû Dâvud, Talak, 11.
12 Buhârî, Nikâh, 1.

Kaynak Olması Açısından Sünnet

Tebyin	**Teşri**	**Tekid**	**Takyid-Tahsis**
Ayetleri açıklayıcı sünnet	Yeni hüküm getiren sünnet	Teyit edici sünnet	Sınırlandırıcı sünnet

Peygamberimizin sünnetini kaynak olması açısından dört ana başlıkta ele alabiliriz:

a- Sünnetin tebyin özelliği: Sünnetin bazen Kur'an-ı Kerim'in manası kapalı hükümlerini açıklamasıdır. Namazların kılınış şekline, rekâtların sayısına, orucun tutulmasına, zekâtın verilmesine, haccın uygulanmasına dair hükümler bu gruba dâhildir. Nitekim Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"Ben nasıl namaz kılıyorsam siz de öyle kılın..."[13]

"Haccın nasıl yapılacağını benden öğrenin..."[14]

b- Sünnetin teşri özelliği: Sünnetin bazen müstakil olarak hüküm koymasıdır. Yüce Allah, bu konuda Peygamberimize verdiği yetkiyi şu şekilde ifade etmiştir:

"Allah ve Resulü bir işe hüküm verdiği zaman artık mümin bir erkek ve kadının o işi kendi isteğine göre seçme hakkı yoktur..."[15]

Kur'an-ı Kerim'de doğrudan yer almadığı hâlde Resulullah'ın (s.a.v.) müstakil olarak sünnet ile koyduğu hükümler vardır. Örneğin âdetli kadını namaz kılmaktan muaf tutması ve âdetli günlerdeki Ramazan orucunu ise daha sonra kaza etmesini emretmesi, fıtır sadakasını emretmesi, yırtıcı ve zehirli hayvanların etinin yenmesini haram kılması, anne yoksa nineye mirastan pay vermesi, başkasının alışverişi üzerine alışveriş yapmayı yasaklaması gibi hükümler, sünnetin hüküm koyma işlevine örnek verilebilir.

c- Sünnetin tekid (pekiştirme) özelliği: Sünnetin bazen Kur'an-ı Kerim'de yer alan bir hükmü tekrarlayarak pekiştirmesidir. Örneğin Kur'an'da **"Rabbin sadece kendisine ibadet etmenizi ve anne babanıza iyilik yapmanızı emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırlarsa onlara "öf" bile deme, onları azarlama ve onlara güzel sözler söyle..."**[16] buyurulmuştur.

13 Buhârî, Ezan, 18.
14 Nesâî, Menâsik, 220.
15 Ahzâb suresi, 36. ayet.
16 İsrâ suresi, 23. ayet.

Ağız temizliği için kullanılan misvak, çoğunlukla erak ağacından yapılır.

BİLGİ KUTUSU

﴿...وَمَٓا اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهٰيكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

"...Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah'ın azabı çetindir."

(Haşr suresi, 7. ayet)

BİLGİ KUTUSU

﴿ مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفٖيظاًۜ ﴾

"Kim Resule itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik."

(Nisâ suresi, 80. ayet)

YORUMLAYALIM

Sünnetin fıkhi hükümlerdeki yerini yorumlayınız.

Bu ayet ana babaya iyi davranılmasını emretmektedir. Peygamberimiz de "Kime iyilik edeyim?" diye bir soru soran bir sahabiye; *"Annene, annene, annene sonra babana sonra da yakın akrabana iyilik et."*[17] buyurmuştur.

d- Sünnetin takyid ve tahsis özelliği: Sünnetin bazen Kur'an'da yer alan genel hükümleri sınırlandırmasıdır. Örneğin Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın..."**[18] buyurarak bütün müminlerin cuma namazı kılması farz kılınmıştır. Fakat Resulullah (s.a.v.) bu ayetin genel hükmünü sınırlamış ve cuma namazının sadece erkeklere farz olduğunu açıklamıştır.[19]

17 Müslim, Birr, 2.
18 Cum'a suresi, 9. ayet.
19 Ebû Davud, Salat, 215.